Riski algılamayan tedbir değil mazeret üretir

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU
TOBB Başkanı

« Enerji ithalatı nedeniyle büyüyen cari açığın finansmanının önemli bir kısmı dışarıdan alınan borç ile kapatılıyor. Özelleştirmeden gelen ve sadece bir defalık rahatlama sağlayan dövizlerin de büyük bölümü tüketilen ithal enerji için harcanıyor. Bu da yetmiyor, dış borçlanmada tarihi rekorlar kırıyoruz »

Enflasyonun ve cari açığın artışının önemli sebeplerinden biri de, dünya çapında hammadde fiyatlarındaki hızlı artıştır. Hammadde ve enerji anlamındaki dışa bağımlılığımız gözönüne alındığında, bu gelişme elbette şaşırtıcı değildi.

Türkiye'nin toplam enerji ithalatı (petrol, petrol ürünleri, doğalgaz, kömür) 2003 yılında 12 milyar Amerikan Doları, 2005 yılında 21 milyar dolar iken bu yıl 28 milyar dolara ulaşması bekleniyor. Oysa çok değil, yedi yıl önce bu fatura yaklaşık 5 milyar dolar civarındaydı. Petrol fiyatlarındaki her 10 dolar artış, (petrol fiyatlarındaki artış, doğalgaz fiyatlarını da artırdığından) enerji ithalatımızı 4 milyar dolar artırıyor.

Enerjide dışarıya bağımlılığımız ve bunun cari açığa katkısı ortada. Ama bu yüksek maliyeti mazeret gösterip, cari açık sorununu mazur göstermeye, hafifletmeye çalışmanın da bir faydası olmadığı açık. Aslında bu durum bir başka gerçeğin ortaya çıkmasına yardımcı oluyor; enerjiyi etkin ve verimli kullanamıyoruz. Sonra da, artan cari açığa önlem getirememiş olmayı, bu tür yeni savunmalarla perdelemeye çalışıyoruz.

Bir defa, cari açığın nereden kaynaklanmış olduğu (belki yatırım malı ithalatı hariç), sonucu değiştirmiyor. Enerji ithalatı nedeniyle büyüyen cari açığın finansmanının önemli bir kısmı dışarıdan alınan borç ile kapatılıyor. Özelleştirmeden gelen ve sadece bir defalık rahatlama sağlayan dövizlerin de büyük bölümü tüketilen ithal enerji için harcanıyor. Bu da yetmiyor, dış borçlanmada tarihi rekorlar kırıyoruz.

2000 yılında 119 milyar dolar olan dış borç stoku, bugün 194 milyar dolara yükselmiş durumda. Bu tablo içinde olumlu sayılabilecek tek nokta, 2000'deki dış borç stokunun yüzde 53'ü kamuya, yüzde 47'si özel sektöre aitken, bu oran şimdi yüzde 43 kamu, yüzde 57 özel sektör şeklinde. Kamunun dış borç artışı, 2004 yılında 95 milyar dolar ile tepe noktasına ulaşmışken, bugün 83 milyar dolara inmiş. Öte yandan özel sektörün dış borç stoku, devamlı artmış ve 2000 yılında 56 milyar dolar iken, bugün 111 milyar dolara ulaşmış.

Tüm bu borç, ülkenin kazanacağı dövizle ödeneceğinden, dış borcun kime ait olduğu, sonucu değiştirmiyor. Bu borç stoku çevrilmek zorunda. Öte yandan, petrol fiyatlarında son zamanlarda yaşanan gerilemeye de bel bağlamamak gerekiyor. Arzın sınırlı, talebin ise arttığı bir ortamda, fiyatlardaki düşüş kalıcı olamaz.

O halde, cari açığa mazeret aramak yerine, sorunun kaynağına eğilmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Cari açığın tek nedeni enerji ithalatı değil, giderek daha fazla iç talebe bağlı olanı büyüme, ithalata bağımlı halen gelen ihracat ve değerlenmiş para birimidir. Bu konularda bir şey yapmadan, sorunu şimdi de ithal enerji faturasına yüklemek, meseleyi hafife almamaktır.

Enerjide neredeyse yüzde 60 oranında dışa bağımlıyız. Bu oran beş yıl önce yüzde 45'di. Enerji ithalatının yükünü azaltmak için alınması gereken önlemler enerji tasarrufunu sağlamaktan geçmekte. Birçok ülke, enerjiden nasıl tasarruf sağlayacak projeler geliştirdi. Petrol tüketimini azaltıcı tedbirler düşündü. Fiyat mekanizmasıyla ya da pratik önlemlerle maliyet azaltıcı çabalar içine girdi.

Bizdeyse enerji tasarrufu diye bir girişim yok. Çünkü bir enerji politikası yok. Enerji sektörünün serbestleştirilmesinde de geç kalındı. Şimdi bir taraftan enerji iletiminde yüzde 20 kayıp-kaçak varken, önceliği yeni enerji yatırımlarına vermek, elekle su taşımaktan farksız. Buna rağmen önceliğin yeni enerji yatırımlarına verilmesinin mantığı ise ayrıca düşündürücü.

Özetle, cari açığa neden bulmak yerine, mikro ekonomik reformların tamamlanması ve enerji tasarrufuna önem vermek, yapılacak en doğru hareket olacaktır. Diğer taraftan, cari açıkla mücadele için, ekonominin büyümesinden taviz verilmesi görüşüne katılmıyoruz. Büyümeden feragat, hem önümüzdeki AB üyelerine yetişmemizi ve hem de istihdamı sıkıntıya sokar.

Cari açık, yapısal bir sorun; nedir bunlar; iç tasarruf oranımız düşük, iş ve yatırım ortamımız, rekabet ettiğimiz ülkelerin seviyesinde değil, enerjiyi verimli kullanma konusunda sıkıntı var. Demek ki, cari açık kaynaklı kırılganlığı azaltmanın yolu, büyümeden feragat olmamalı. Bu yüzden asıl ihtiyacımız olan; sanayi ve enerji politikalarının belirlenmesi ve mikro reformları içeren bir ekonomi programı tasarımıdır.